

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЧИТЕЛЕМ ТА УЧНЯМИ У СЕРЕДОВИЩІ ВІДДАЛЕНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються особливості комунікації між вчителем та учнями під час освітнього процесу в умовах віддаленого навчання.

Ключові слова: віддалене навчання, дистанційне навчання, комунікаційний підхід, педагогічне спілкування

The article considers the peculiarities of communication between teacher and students during the educational process in the conditions of distance learning.

Key words: online learning, distance learning, communication approach, pedagogical communication

Нині, коли дистанційна освіта активно впроваджується в практику середньої освіти, актуальним стає питання про важливість спілкування між вчителями та учнями під час проведення уроків на відстані.

По-перше, при такому навчанні кількість зустрічей в очній формі стає мінімальною, а іноді взагалі відсутня. По-друге, психологічні особливості учнів та відсутність їхньої мотивації до навчання, пов'язані з віком, створюють умови, в яких школяреві необхідно спілкуватися з класним керівником у живому форматі.

Проблему віддаленого навчання у своїх дослідженнях розглядали В. Солдаткін, Д. Чернилевський, Н. Сиротенко, А. Петров, П. Воловик, П. Стефаненко, В. Колос, Н. Басова, Є. Долинський, В. Олійник, В. Биков [2], О. Кіріленко, О. Рибалко, О. Хмель, З. Курлянд [4], Ю. Овод, Г. Яценко. Серед іноземних вчених: Ф. Рід, Д. Кіген [1], С. Гурі-Розенбліт, М. Мур, Дж. Даніель, Ч. Ведмеєр, А. Сагателян, В. Кліффорд, У. Діл та інші.

Комунікативний підхід успішно використовується в навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів України, проте потребує актуалізації в сучасних умовах їх функціонування. Від рівня комунікації залежить його ефективність, і дистанційне навчання – не виняток.

Педагогічне спілкування – це основна форма педагогічного процесу. Його продуктивність визначається цілями та цінностями спілкування, стандартами індивідуальної поведінки, прийнятими усіма суб'єктами. Така форма розгортається в процесі спільної комунікативної діяльності людей через обмін інформацією, в ході якої кожен із учасників засвоює загальний людський досвід, соціальні, педагогічні, комунікативні, етичні та інші цінності, способи та знання спілкування, відкриває, виявляє та розвиває власні психічні якості, формується як особистість та як суб'єкт спілкування. У такому розумінні спілкування та комунікативна діяльність – важливі чинники психічного та психологічного розвитку школяра.

Основним суб'єктом педагогічного спілкування є вчитель, який свою комунікативну діяльність має спрямовувати на учня, для того щоб сформувати гармонійно розвинену особистість. Як учасник спілкування, класний керівник повинен дбати про освіту, виховання та розвиток своїх учнів. Комунікативна мета вчителя - це не тільки досягнення взаєморозуміння у спілкуванні, а й початок інтегрованого, гармонійного розвитку дітей. Він може досягти цього, усвідомлюючи унікальність та оригінальність дитини як особистості, враховуючи динамічність того, що з нею відбувається, розуміючи певну складність та неоднозначність процесу розвитку, вмюючи бачити далекі перспективи взаємодії, надихаючи тих, з ким він впевнено спілкується для успішного володіння знаннями, правильного розвитку особистості. Педагог повинен усвідомлювати, що

основна відповідальність за успіх спілкування покладається на нього як на фахівця, який може і повинен знайти вихід із будь-якої ситуації спілкування[3].

Взаємодія між учнями та вчителями під час віддаленого навчання відбувається в межах штучно створеного простору спілкування. Інформаційно-комунікативний простір забезпечує поточний стан взаємодії, у якому є певне місце, час і спільне бажання в спілкуванні, для досягнення цілей навчального процесу. В контексті дистанційної освіти цей процес є більш складним, він створює необхідність у спільній діяльності, а також сприймати та розуміти оточуючих у віртуальному середовищі. Найголовніша складність віддаленого навчання не тільки в спонуканні учнів до навчання онлайн, а й здатність розвинути діалог, що дозволить школярам вільно висловлювати свої думки. Основною метою спілкування є залучення та мотивація учасників до освіти[5].

У віддаленому навчанні багато видів традиційних стимулів не працюють так ефективно, як у режимі віч-на-віч.

Діалог між вчителями та учнями важливий як у письмовому, так і в усному спілкуванні через Інтернет. У той же час важливо, щоб школярі отримували від вчителя якісну консультацію, це є додатковим стимулом та мотивацією.

Завданням учителів є розробка якісного, цікавого та максимально зрозумілого навчального матеріалу, який буде стимулювати учнів до самоосвіти та поглиблення своїх знань. Ілюстровані онлайн-підручники, відеоуроки, презентації, діаграми, відеоролики, які заохочують школярів до спільної творчості, завжди є популярними під час такого навчання[5].

Комунікація з вчителем є головним чинником засвоєння знань. Учні повинні бачити свій прогрес і навчитися працювати над помилками.

Для того щоб дослідити проблему спілкування між учнями та вчителями, ми провели опитування серед батьків дітей, які навчалися у середовищі дистанційного навчання. Запитання були сформульовані таким чином, щоб дізнатися, як вчителі організують дистанційну освіту, які інструменти та технології використовуються та як організовано спілкування з учнями.

Згідно з результатами дослідження (рис. 1.), спілкування між учнями та вчителями реалізовується через:

- соціальні мережі та месенджери - 20%;
- щоденні онлайн-уроки та завдання на різних платформах (Classroom, ClassDojo, Classtime та інші) - 26%;
- розміщення завдань на шкільному веб-сайті - 11%;
- уроки та завдання з використанням однієї платформи - 32%;
- надсилання робіт у вигляді фотографій рукописного зошита - 9%;
- надсилання завдань на електронну адресу - 2%.

Комунікація між учителем та учнями

Рис. 1.

Деякі із способів спілкування, запропоновані батькам, не є методами взаємодії між учнями та вчителем. Тобто розміщення завдань на шкільному веб-сайті та надсилання завдань у вигляді фотографії рукопису або електронною поштою є одностороннім засобом спілкування. У цілому ці три способи організації навчання складають 22%.

Справжнє та ефективне навчання відбувається під час спілкування вчителя з дітьми, для учнів дуже важливо спілкуватися з учителем, навіть якщо не в прямому ефірі, а через екран.

Опитування в НВК №56 м. Херсона показало, що навчальний заклад відповідально відноситься до організації та проведення уроків віддалено. Найпопулярнішою платформою, якою користуються вчителі школи є безкоштовний онлайн-сервіс Google Class. На цій платформі зручно публікувати завдання, спілкуватися з учнями, розробляти форму тестових завдань, вести бесіди зі школярами, а також контролювати та оцінювати виконання робіт. Для комунікації з класом та батьками, вчителі використовують Zoom. Його зручно використовувати для проведення онлайн-уроків, пояснювати навчальний матеріал, задавати питання. Деякі вчителі використовують Youtube та Skype.

Невід'ємною частиною організації дистанційної освіти під час карантину є використання соціальних мереж та месенджерів. Найпопулярнішим для надсилання завдань та спілкування з учнями став Viber, який використовується як інструмент віддаленого навчання на 95%.

Щоб повністю забезпечити спілкування між вчителем та учнями в контексті дистанційної освіти під час карантинних заходів, потрібно:

- створювати власні веб-сайти та блоги, завантажуючи цікаві матеріали для самостійного вивчення учнями;
- взаємне спілкування за допомогою спеціально створених чатів та форумів;
- використання тестів різних типів для диференціації та індивідуалізації навчання учнів з урахуванням рівня їх пізнавальних здібностей;
- презентація важливого матеріалу, визначення, теореми та діаграми за допомогою інфографіки та хмарних технологій;

- використання асоціативних та ментальних карт (Goggle, Freemind, XMind), інтерактивних презентацій (Nearpod, Edpuzzle) та робочих аркушів (Wizer, Padlet), навчальних ігор (LearningApps, Wordwall), а також різних інших освітніх програм та конструкторів курсів (Blendspace).

Отже, забезпечення комунікації між вчителем та учнями є запорукою ефективного дистанційного навчання на карантині. Комунікативна діяльність вчителя - це процес безперервного аналізу та динамічного вивчення реакції на навчальне спілкування, його активної діяльності з оцінки ситуації, моніторингу реакції учнів, реагування на зворотний зв'язок, стимулювання та винагородження діяльності з точки зору якості та кількості процесу спілкування. Тільки на основі ретельного вивчення Інтернет-спілкування, аналізу всієї ситуації, творчого, динамічного підходу вчитель може знайти правильні засоби для забезпечення належної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Keegan D. Theoretical Principles of Distance Education (Routledge Studies in Distance Education). British Journal of Educational Studies Volume: 42, 1993, - 411 p. URL: <https://www.mendeley.com/research/theoretical-principles-distance-education-5/>.

2. Биков, В. Ю. Дистанційний навчальний процес: Навч. посібн. К. : Міленіум, 2005. – 292 с.

3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : монографія, Д. : Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.

4. Курлянд, З. Н. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. , 2 - ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.

5. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. Травень, 2020 р. с. 12. - URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>.

Рекомендує до друку науковий керівник професор Петухова Л.Є.